

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**23ste jaargang nummer 19
12 oktober 1968**

Hoofdredacteur: dr. A. L. Constandse

Redactieraad:
mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Moxes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

D. Scherpenzeel: Geschonden Mensenrechten (pag. 3)

Prof. Dr. J. P. van Praag: Drieduizend filosofen (pag. 4)

B. Stroman: Haarlems Toneelschandaal (pag. 5)

W. Thoomes: Links Humanisme (pag. 6)

Olympische Spelen in onrustige sfeer

INDIEN de Olympische Spelen zinnebeelden moeten zijn van vredelievende wedijver tussen vrije mensen, die eerlijkheid, sportiviteit en humaniteit hooghouden, dan heeft het dikwijls ontbroken aan de sfeer die daarvoor gunstig was. Driemaal konden ze niet plaats vinden (in 1916, 1940 en 1944) door dat verschrikkelijke oorlogen de mensheid verscheurden. Eenmaal werden zij georganiseerd in een land, waarin vrijheid en menselijkheid met voeten getreden werden: in 1936 in het nationaal-socialistische Duitsland. Aan pijnlijke situaties was er nooit gebrek, sinds de Spelen in 1896 in hun moderne vorm weer waren ingevoerd. De wereld is ook zo ontzaglijk veel groter geworden en zo veel gecompliceerder dan het antieke (overigens ook niet zo rustige) Griekenland, dat wij ons over conflicten niet behoeven te verbazen. Maar de hoofdoorzaak der moeilijkheden was toch wel, dat er een wedijver tussen naties was ontstaan in plaats van tussen onafhankelijke persoonlijkheden.

DE moeilijkheden, die thans aan de Olympische Spelen zijn voorafgegaan en die de uitvoering ervan zelfs problematisch hebben gemaakt, hebben aangetoond dat wij nu leven in 'de eeuw der revoluties'. De onlusten in Mexico hadden aanvankelijk geen betrekking op de Spelen. Op 26 juli herdachten radicale studenten het feit, dat vijftien jaar daarvoor Cubaanse studenten, onder leiding van Fidel Castro, hun eerste aanval hadden geopend op het dictatoriale regime van generaal Batista. Die demonstratie werd uiterst hardhandig door de Mexicaanse 'op-roerpolitie', getraind in de anti-guerrilla, uit elkaar geslagen. Toen keerde het studentenverzet, waaraan vele professoren gingen deelnemen, zich tegen de regering. Drie bloedige botsingen waren het gevolg, waarna het leger de studenten uit de universiteitsstad en de gebouwen van het Polytechnisch Instituut verdreef in heftige straatgevechten. Enige tientallen doden, honderden gewonden en nog meer gevangenen kenmerkten deze episode. En nu maakten de rebellen ruimschoots gebruik van het feit, dat de aandacht der gehele wereld op Latijns-Amerika was gevestigd naar aanleiding van de Olympische Spelen, die daar voor de eerste maal georganiseerd werden.

WAT hadden studenten en intellectuelen dan te zeggen? De Mexicaanse president had hoog opgegeven van de mogelijkheden van zijn land, dat niet meer 'onderontwikkeld' zou zijn. De voorbereiding der Spelen had echter achthonderd miljoen gulden gekost, in een land waarin het gemiddelde levenspeil slechts acht procent bedraagt van dat der Verenigde Staten. De uitvoering der kostbare werken was voorts gepaard gegaan met de gebruikelijke corruptie, waardoor honderden politici en ondernemers zich hadden verrijkt. Maar miljoenen landarbeiders, kleine boeren en stedelijke lompenproleten zijn zeer arm. Zo werden alle volken geconfronteerd met de sociale noden van Latijns-Amerika: onvoldoende en te slecht betaalde agrarische produktie; werkloosheid; te geringe opbrengst van gedolven bodemschatten; te weinig industrie en gedwongen import van dure fabrikaten uit hoog ontwikkelde landen. Vandaar ook de agitatie tegen machtige Noordamerikaanse ondernemingen, die de economie van Midden- en Zuid-Amerika grotendeels beheersen. Aldus kwam fel de tegenstelling tussen arme en welvarende naties tot uiting. De rassendiscriminatie had al tot heftige conflicten geleid, tot boycot van Zuid-Afrika en tot opwekkingen aan gekleurde sportlieden om geen blanke regeringen te vertegenwoordigen die met de rassengelijkheid geen ernst maken. De 'derde wereld' en de gekleurden traden demonstratief op de voorgrond.

NIET alleen dit was een teken des tijds. In Mexico heeft de geestelijkheid steeds aan de zijde gestaan van de reactie en tegenover de sociale revoluties, die in dit land wel tot allerlei hervormingen hebben geleid, maar die toch ten dele mislukt zijn. Nu echter was men getuige van het voor heel Latijns-Amerika kenmerkende verschijnsel, dat een deel der priesters revolutionaire acties ondersteunde, ditmaal ook het verzet der studenten. Niets kon beter de diepe crisis van onze civilisatie illustreren.

WAT een feestelijke en ontspannende zorgeloze manifestatie had moeten zijn werd tot getuigenis van een stormachtige ontwikkeling, waarin humanistische idealen een leidraad kunnen zijn, indien humanisten de tekenen des tijds verstaan...

En als zij een antwoord vinden op de uitdaging van deze bewogen eeuw.

KRITISCH ALLERLEI

Geloof en liefde

DE 33-jarige fotograaf Victor Millar uit Ottawa riep uit: 'Dat is het einde van mijn geloof... in de pil', omdat zijn vrouw het leven had geschonken aan een vierling, hoewel zij de pil gebruikte. De man wil nu gaan procederen tegen de fabriek, die het ondeugdelijke middel (als het daaraan tenminste ligt, en niet aan nalatigheid!) fabriceert. Zulke zorgen hebben niet de honderdduizend Duitse vrouwen, voor wie een heer uit Emmerik een advertentie heeft laten plaatsen in Nederlandse kranten. Zij zoeken immers nog een man en ziehier hun aanbod: 'Ik ben één van die ruim 100.000 Duitse vrouwen, die ondanks onze goede kwaliteiten er nog niet in geslaagd zijn een goede man te vinden. Ik beloof u trouw, ik schenk u liefde, ik breng u geluk. Wat u ook wenst, bij mij zult u het vinden. Bent u ook eenzaam? Zoekt u een goede vrouw? Vraagt u dan eens inlichtingen over mij en mijn lotgenoten. U kunt met ons kennismaken via onderstaand adres. Schrijft u eens streng vertrouwelijk wat u zoekt. Bij niet slagen geldt terug!'

Nonnen op drift

ONDER deze sensationele titel bracht Panorama een reportage over de veranderde levenshouding van nonnen. In no. 36 van dit blad lezen we deze gedachten van een priorin: 'Weglopen vind ik de weg van de minste weerstand. Ik kies voor het moeilijkste: blijven, binnen de katholieke kerk, binnen dit klooster. Ik doe het ondanks mijn overtuiging dat elk klooster gedoemd is ten onder te gaan, ondanks mijn zekerheid dat de Kerk van Rome als instituut, als organisatie van vooral geestelijke macht een zinkend schip is. Ik blijf omdat dat de enige manier is om contact te houden met mijn zusters en hun iets van de nieuwe geest mee te delen.' Zij is een van de 1660 inwonsters van de 53 slotkloosters van ons land, één van de 'vrijwillige gevangenen'. In vele van deze gevangenskloosters, zo lezen we, zijn de tralies nu verdwenen en de deuren geopend. Maar met die emancipatie 'neemt de twijfel aan de eens zo veilige geloofs zekerheden toe.' Deze vrouwen hebben 'onvoorstelbaar zwaar geleden', maar het moderne denken heeft aangetoond, dat dit helemaal niet hoefde. Er wordt dan van allerlei over het vroegere (?) kloosterleven verteld, dat soms nog herinnert aan De Non van Diderot, en in elk geval weinig in overeenstemming is met de menselijke waardigheid en de rechten van de mens. Wie een bruidschat meebracht werd koorzuster, lekezusters waren 'religieuze dienstboden', er werd kou en

zelfs honger geleden, en de nonnen die om half vijf moesten opstaan kwamen ook slaap tekort. De overste oefende volgens het verhaal een dictatuur uit en leerde vooral 'dat de wereld slecht was'. De priorin vindt echter dat 'Christus te vergelijken is met de protesterende jeugd van nu', en dat er in 'de wereld' veel goeds gebeurt.

De hemel

OVERIGENS is er ook een zuster aan het woord, die is blijven geloven aan een goddelijke distributie, om het kwaad in de wereld te compenseren met geluk in de hemel. Zij redeneert nog vrij middeleeuws: 'Er zijn tegenwoordig priesters die zeggen: zoek op aarde maar geluk, want we weten niet meer of er na de dood nog iets is, laat staan of je daar geluk kunt vinden. Maar hoe moet dat met die hongerende Amerikanen, die ik op de televisie zag, de Biafranen, de Vietnamezen? Die hebben geen kans hier wat geluk op te bouwen. Die leven nu in de hel. Het zou wel een hele schofterige God zijn, als Hij voor deze mensen niet een hemel boordevol geluk klaar had. Ja, ik geloof daarom in de hemel.' Eens ontdekt ze misschien, dat die troost een illusie en een mythische wensdroom is, en dat de mensen zelf elkaar veel aandoen wat zij ook zelf goedmaken kunnen, ja goedmaken moeten.

De kosmos

MONSEIGNEUR Roberto Masi is in Rome rector van een katholiek instituut waar meesters in de rechten worden opgeleid. Hij heeft aangekondigd, dat priesters mee zullen gaan met toekomstige ruimtevaarders. Maar alleen om deze laatsten bij te staan, want Gods opdracht tot prediking van het Evangelie geldt alleen voor aardse mensen, zo zegt hij. 'Wij moeten er rekening mee houden, dat wij in de ruimte hoger ontwikkelde wezens aantreffen, want in de reeks van levende wezens is er een merkwaardige en plotse leemte tussen de mensen en de engelen. In die leemte passen beslist bewoners van andere planeten.' En het is best mogelijk, dat die niet in erfzonde leven! Zij hebben dan geen priester nodig. Natuurlijk: wie eenmaal aan engelen gelooft staat voor niets.

Beschaafd

EEN Italiaanse radiospreker, pater Rotondi, heeft verklaard dat de Italianen veel 'beschaafder' zijn dan Fransen, Belgen, Engelsen enz., omdat Italië geen echtscheiding kent. De Volkskrant van 12 september wijst er echter op, dat Italië wel een soort 'scheiding van tafel en bed' heeft, een ge-

scheiden wonen van uit elkaar gegane echtelieden. De aldus praktisch ontbonden huwelijken bedragen officieel 4,75% van het totale aantal. Maar dat cijfer moet aan de lage kant zijn, want in het eerste kwartaal van dit jaar bedroegen de scheidingsaanvragen 7,4% van het aantal huwelijken. Omdat wettelijke echtscheiding toch onmogelijk is, vermeederen zich de gevallen van concubinaat. In Italië mislukken er dus (minstens) evenveel huwelijken als overal, en het is maar beter het vraagstuk der 'beschaving' hier buiten te laten.

Kinderen

DE Westduitse C.D.U. (christendemocraten) heeft besloten de bewuste regeling van het kindertal te aanvaarden, ondanks de pauselijke encycliek, en mede omdat op de laatste katholieke dag de overgrote meerderheid der afgevaardigden vóór geboortebepanking was. In een artikel in de NRC van 12 september wordt er overigens op gewezen dat België in het verleden, ondanks het verbod om propaganda te maken ten gunste van voorbehoedmiddelen en zonder de pil, altijd een veel lager geboortecijfer heeft gehad dan Nederland. In 1939 was dit voor België 15,5 per duizend, voor ons land 20,6. In het zeer vruchtbare jaar 1946 was het voor België 18,2, maar voor Nederland... 30,2 p.d. Na deze piek zakt het Nederlandse cijfer heel

geleidelijk, maar het Belgische ook. En voor 1967 zien wij: 15,2 tegen 18,9. Tijdens de oorlog steeg bij ons de nataliteit nog geregeld: van 20,6 in 1939 tot 24 in het jaar 1944! In België nam het nog verder af, van 15,5 in 1939 tot 12,2 in 1941, om dan weer te stijgen, maar toch niet hoger dan 15,2 in het bevrijdingsjaar 1944. De schrijver concludeert: 'Wij zullen ons niet wagen aan een verklaring voor de wonderlijke mentaliteitsverschillen met betrekking tot het geboortenpatroon tussen beide landen, maar volstaan met de gevolgtrekking dat als een volk werkelijk geboortebepanking wil, het deze ook zonder pil weet te effectueren. Een verbod van het gebruik van voorbehoedmiddelen, zoals de encycliek Humanae Vitae voorschrijft, zal dan ook hoogstens tot resultaat hebben dat de klassieke methoden voor geboortebepanking, coïtus interruptus en abortus provocatus, weer gaan toenemen.'

Nog een grapje van de Volkskrant: 'Op de najaarsbeurs van antiek in Londen hangt tussen andere sloten en boeien een onvervalste kuisheidsgordel uit de late middeleeuwen. De hier geëxposeerde gordel is van Italiaanse origine. Geen wonder: het is het enige anticonceptivum dat (al eeuwen) het pauselijke 'nihil obstat' kan voeren.' (Nihil obstat: geen bedenking of beletsel van de zijde der kerkelijke overheid.)

van gaskamers,
beestentreinen en hun bestemming
weten we,
biddend een ach en wee
naast de herinnering
van nooit weer

maar
onze journaalogen
spelend met
helicopters, napalm
blijven dreinen:
nou ja
ver van ons bed
die gele huid van een vietnam

hans van weely

(Uit: De Libertijn)

OKTOBER

*Laat-herfstelijke laan van scheve abeelen,
De grond gestreept door schaduwen van stammen,
Lijkt op een reeks van parallelogrammen,
Die evenwijdig 't bruin en 't blauw verdeelen;*

*Nat, vlind'rig loof, dat puntig gaat vergelen,
Doet om robijn van fel verlichte zwammen
Lichtjes van goud en kleine zilverswammen
Sidderen, vol geflikker van juweelen;*

*De spiegelende wagensporen schijnen
Blauwe verbrokk'ling van saffieren lijnen,
Schaduw uit amethyst snijdend in drieën;*

*Laag hangt de ronde zon: rood ligt zijn toover
Hier hel, daar doffer, ginds vernev'lend, over
Lange étalage van bijouterieën*

Johannes Andreas Dèr Mouw (Adwaita)
Uit: Brahman I. Uitgave Versluys 1919

Geschonden Mensenrechten

23 OKTOBER. Dag van de Rechten van de Mens. In een cel van de gevangenis op Robben-eiland, het zuidelijkste puntje land van onze lengtegraad, zit al meer dan acht jaar een man in eenzame opsluiting. Zijn naam? Mangaliso Sobukwe, president van het Pan-Afrikaanse Congres van Azania, bij ons beter bekend als Zuid-Afrika. Drie van deze acht jaar zat hij een vonnis uit dat hem was opgelegd wegens het beramen van plannen tot omverwerping van het blanke regiem in Zuid-Afrika. Sobukwe had een leidende rol gespeeld in de historische campagne tegen de wetten die negers verplichtten voortaan passen bij zich te dragen.

DIE passen hadden ten doel de bewegingsvrijheid van de negers te beperken tot de hun door de blanke leiders toegewezen ghetto's. Een van de demonstraties tegen die passen leidde tot het beruchte bloedbad van Sharpeville. Andere acties omvatten het in het openbaar verbranden van de passen. Het kwam Sobukwe wegens zijn leidende rol daarin op drie jaar te staan. Officieel. Maar nog altijd zit hij in zijn eenzame cel op Robben-eiland. In 1963, toen zijn vrijlating aanstaande was, nam het Zuidafrikaanse parlement in allerijl een speciale wet aan – bekend als de Sobukwe-wet – die de regering in staat stelde hem voor onbepaalde tijd in hechtenis te houden. Tot nu toe is Sobukwe de enige die door deze wet is getroffen. Maar anderen zitten met hem op Robben-eiland, Nelson Mandela bijvoorbeeld. Ongetwijfeld zullen zij, als hun straftijd voorbij is, krachtens ditzelfde onmenselijke recht gedetineerd blijven. Wie is deze Sobukwe voor wie een heel parlement paniekerig een wet aannam om hem buiten de samenleving te houden? In de ogen van Zuid-Afrika's vrome machthebbers ongetwijfeld een ordinaire communistische rebel, een van de kaffers die zijn plaats vergeten is in de door een blanke beschaving gedirigeerde samenleving. Sobukwe's tragedie is, dat hij zich van die plaats maar al te zeer bewust was, zoals uit de volgende woorden blijkt. 'Wij zullen met dit werk verder gaan tot in ieder slop, in ieder krot van de ghetto's, in iedere hut in de afgelegen dorpen, in ieder dal en op iedere heuveltop de roep om Afrikaanse vrijheid en onafhankelijkheid is gehoord. We zullen voortgaan tot we in de straten van ons land met opgeheven hoofden als vrije mannen en vrouwen kunnen wandelen. We zullen doorgaan tot de dageraad van de dag, waarop ieder die in Afrika woont een

Afrikaan is en de kleur van de mens er even weinig toe doet als de vorm van zijn oor.'

ZIJN blauwdruk voor de bevrijding van Zuid-Afrika hield in de schepping van een niet-rationale samenleving, waarin de neger een volledig aandeel heeft en zich volledig zou kunnen ontplooiën. Als motor daarvoor diende het Afrikaanse nationalisme, dat de stamafectie zou doen wijken voor een nationaal bewustzijn. De strijd in Zuid-Afrika lag voor hem zo in het verlengde van de continentale emancipatie van Afrika. Het zijn inderdaad ideeën die volledig ingaan tegen wat de blanke racisten met hun onhoudbare en irreële theorieën van gescheiden ontwikkelingen voor ogen staat. Daarom zit Sobukwe (en honderden met hem) op Robben-eiland gevangen. Daarom moeten zij de kwellingen van een troep blanke zelfkanters die met hun bewaking zijn belast, ondergaan, zoals de gevangene die tot zijn nek in de grond werd begraven en moest toestaan dat een van die bewakers over zijn hoofd urineerde, omdat hij de euvele moed had gehad om water te vragen. Sobukwe's gezondheid is in de jaren van gevangenschap sterk verslechterd. Nog niet zo lang geleden deed zijn vrouw een vergeefs beroep op Vorster hem in vrijheid te stellen wegens zijn sterk achteruitgaande gezondheids-toestand. Voor Sobukwe zal die reactie geen verrassing zijn geweest. 'Als je in de vrijheid gelooft, moet je er voor lijden.' Gelegenheids-toespraken als die op de Dag van de Rechten van de Mens dreigen vaak aan abstracta ten onder te gaan. We zouden ze aan concrete gevallen moeten wijden. Voor dit jaar zouden Sobukwe en de andere Afrikaanse verzetsstrijders daarvoor best in aanmerking kunnen komen.

DICK SCHERPENZEEL

Krijgstucht

In de stellingen, behorende bij het proefschrift van de heer G. H. Scholten over 'De Sociaal-Economische Raad en de ministeriële verantwoordelijkheid' (promotie 18 oktober) leest men als stelling no. 12 het volgende:

Uit artikel 1a van het Reglement betreffende de krijgstucht: 'Daar de godsdienst de bron is van alle geluk, deugd en ware moed, behoort ook in de krijgsstand een ieder zich tot het hooghouden daarvan en tot een zedige levenswijze te bevestigen; de godslasteringen, het vloeken en zweren moeten worden nagelaten en zullen de meerderen hierin en in al wat de handhaving der goede zeden kan bevorderen, hun minderen met een goed voorbeeld voorgaan, en alle buitensporigheden algemeen vermeden moeten worden,' volgt dat niet-godsdienstigen wegens 'ongeschiktheid' voor de militaire dienst afgekeurd zouden moeten worden.

Hulde aan de promovendus voor deze onderstreping van een weinig bekende militaire (of kerkelijke?) stelling. Als niet-godsdienstigen op die grond ongeschikt zouden worden bevonden voor de militaire dienst zou dit waarschijnlijk weinigen van hen verdrieten. Maar welk een aanmatiging om de godsdienst de bron te noemen van 'alle geluk, deugd, ware moed, en zedige levenswijze'! Er zullen weinig godsdienstigen zijn die zich daarop nog laten voorstaan!

Achter ons in de schouwburg zaten twee dames, die hun Amsterdams anders en nadrukkelijker spraken, dan men dit meestal hoort in de Amsterdamse Stadsschouwburg. Het stuk, 'De Revisor' van Gogol, was erg aan hen besteed, want ze leefden enorm mee: betuigden telkens hun instemming en lachten hartelijk, als er iets te lachen viel. 't Was dus een dankbaar publiek, helemaal niet luidruchtig maar voor zover het stuk me de gelegenheid liet om me ermee bezig te houden, kreeg ik de indruk, dat er iets was met die dames. Ik had ze ook nog nooit in onze directe omgeving opgemerkt. Dat zegt natuurlijk niet veel maar tegelijk met een zaal vol mensen, die ook wel van toneel houden maar die er evenals wij, door allerlei duistere en ongreepbare machten, die men 'samenloop' van omstandigheden' pleegt te noemen eenvoudig niet toe komen om er uit eigen beweging heen te gaan, hebben we een abonnement, dat ons van tijd tot tijd, op voor het hele seizoen vastgestelde data, regen en wind en kou doet trotseren, om ons naar het Leidseplein te spoeden. Zo langzamerhand, na al die jaren, kennen we zo'n beetje de gezichten in onze buurt. Soms krijgen we de aanvechting om ze te groeten maar dat kun je niet doen. In ieder geval waren onze twee achterburdames vreemde eenden in de ons zo vertrouwde bijt maar dat kan altijd; de abonnementen wisselen wel eens en er lopen ook vrije plaatsen tussendoor.

Het toneel bij 'De Revisor' is een stuk groter gemaakt. Het steekt de zaal in tot aan de derde rij stoelen en tijdens de hele voorstelling gaat het doek niet dicht. Tussen de bedrijven door komt een aantal toneelknechts vlug wat tafels en stoelen versjouwden. Dat is zo gebeurd en 't is eigenlijk wel grappig om te zien, hoe die lui in een handomdraai het hele toneel een ander aanzien kunnen geven. Aan 't eind van de pauze, net toen we op onze plaatsen terug waren, begon het gedraaf weer met het meubilair. Ik zat er wat soezerig naar te kijken, toen ik opeens achter me hoorde: 'Kijk, daar is-ie! Zal ik eens roepen? Nee, dat kun je niet doen, hè! Weet je wat, zwaai jij nou effe met het programma, misschien ziet-ie het!' Op het toneel had niemand oog voor de zaal. 'Kijk-ie stoer doen,' zei de ene. 'Ja,' zei de andere, 'hij doet wel z'n best, hè?' Dat was het dus. Het waren geen abonnementsbezoeksters, ze hadden relaties bij het toneel. Relaties, die anders nooit voor het voetlicht komen en die hun werk altijd doen achter het gesloten doek. Soms zie je, onder het gordijn door, hun voeten haastig heen en weer hollen, maar daar komt geen sterveling voor naar de schouwburg. En nu liepen ze daar, ten aanschouwe van de hele zaal, manipulerend met de Requisieten. Eigenlijk flauw van die vent, om niet even, heel stiekum, te knipogen. Wat geeft dat nou, als je toch weet, dat er mensen in de zaal zitten, die je kent. Maar nee hoor, doorslepen met de banken en niet op of om kijken. De ene juffrouw had nog wel zo'n mooie sjaal om, de mooiste, die ze had kunnen krijgen, vertelde ze. Ze hadden 'm ook in 't ros, maar die blauwe kwam beter uit. De ander was er helemaal verrukt van. 'Weet je,' zei die van de sjaal grinnikend, 'als-ie me nou vanavond vraagt, welke scène ik het mooiste heb gevonden van 't stuk, dan zeg ik: "Toen jij op het toneel stond".'

Wat hij daarop gezegd heeft, horen we misschien, als er weer eens de hele avond met open doek gespeeld wordt.

Drieduizend filosofen

in Wenen bijeen

Hebt u wel eens drieduizend filosofen bij elkaar gezien? Kunt u zich dat voorstellen: drieduizend filosofen? Mij is dat onlangs overkomen. Dat was het geval tijdens het filosofencongres dat begin van deze maand in Wenen gehouden is. Eigenlijk weet ik niet hoeveel er waren. De deelnemerslijst vermeldde vijftienduizend inschrijvingen. Maar ze zullen wel niet allemaal gekomen zijn. Dat staat trouwens vast. In elk geval was bij de openingszitting het gehele reusachtige gebouw van de Staatsopera gevuld. Dat was overigens de enige gelegenheid dat ze nagenoeg allemaal bij elkaar waren. Want zo een monstercongres valt natuurlijk direct in allerlei afdelingen en samsprekingen uiteen; en ook op de z.g. voltallige zittingen waren er 'maar' een duizend bij elkaar.

FILOSOFEN zijn vakmensen, die naarstig een onderdeel van de filosofie als ambacht beoefenen. In dat opzicht verschillen ze niet van andere vaklui. We zijn ijverige specialisten op ons eigen deelgebied en snappen niet eens altijd wat andere filosofen op andere deelgebieden doen. Ik herinner me, dat ik tijdens het congres met een aantal collega's in het restaurant een kop koffie zat te drinken, toen er een opmerkelijke figuur voorbij kwam in slordige kleren en met wapperende haren. 'Kijk', zeiden we bijna tegelijk, 'een filosoof!' Een vreemde uitroep als je met drieduizend filosofen bijeen bent; maar het geeft wel weer dat de doorsnee-filosoof niets heeft van de getuigende profet. Hij is – op z'n best – een, misschien wat burgerlijke, wetenschapsman.

Tsjecho-Slowakije

DAT zou allemaal niet zo opgevallen zijn, als het congres niet bijeen was gekomen juist na de Tsjechoslowaakse gebeurtenissen en dan nog wel in Wenen. Dat wil zeggen in een stad, waar men intenser met de gebeurtenissen in het nabuurland meeleefde dan elders in West-Europa. Wenen ligt maar enkele tientallen kilometers van de Tsjechoslowaakse grens en er waren op dat moment enkele duizenden gestrande Tsjechen. Uiterlijk was de stad niet anders dan gewoonlijk. Maar als men de mensen sprak, dan merkte men dat ze – naar mijn mening ten onrechte – rekening hielden met de mogelijkheid van een Russische bezetting. Men moet ook niet vergeten, dat ze tien jaar lang een Russische bezetting gekend hebben en die ervaring dertien jaar later nog niet vergeten zijn. Hoe dan ook, dat leidde er toe dat men van het filosofencongres verlossende woorden verwachtte. Niet alleen in de Tsjechoslowaakse kwestie, maar liefst ten aanzien van de tijdsproblemen in het algemeen. Nu, daar zijn filosofen niet op berekend. Natuurlijk waren er op het congres wel mensen die een uitspraak wilden uitlokken over de bezetting van Tsjecho-Slowakije (en de oorlog in Vietnam); en buiten het congres waren er nog meer die dat verwachtten of hoopten. Maar het is de vraag of dat veel zin zou hebben gehad. Het zou de discussies met de mensen uit de landen van het Warschaupact afgesneden hebben. Maar in elk geval was het een onmogelijke zaak, want men kan een congres van drieduizend leden niet eens in één zaal voor een discussie bijeenbrengen als daarvoor niet maanden tevoren voorzieningen waren getroffen.

Sociale filosofie

TOCH kon ik me ook niet aan de indruk onttrekken, dat de huidige filosofie wel heel weinig licht verschaft in de menselijke situatie van vandaag. Er waren in dit opzicht wel enkele belangrijke inleidingen, maar temidden van de

honderden bijdragen vormden ze toch een grote uitzondering. Wie dat helemaal niet konden pruimen waren de linkse marxistische studenten van Wenen. In woord en geschrift lieten ze van hun ongenoegen blijken. En bij enkele gelegenheden – vooral tijdens de discussies over het marxisme – waren ze met een hele groep aanwezig om luidruchtig te protesteren tegen de wetenschappelijke 'marxologie' die bedreven werd. Ik vond het opmerkelijk dat de mensen uit de marxistische landen daar over het algemeen veel minder raad mee wisten dan hun westerse collega's. In feite gedroegen deze marxistische studenten zich helemaal niet zo buitensporig, als men hun ongenode aanwezigheid op de koop toeneemt.

Men moet intussen niet denken dat de Tsjechische gebeurtenissen het congres onberoerd lieten. Om te beginnen waren er van de honderdvijftientig Russen die zich aangemeld hadden, maar vijftientig gekomen. De overigen hadden blijkbaar op het laatste moment geen uitreisvisum gekregen. Maar zelfs deze geselecteerde groep maakte niet de indruk de bezetting van Tsjecho-Slowakije erg toe te juichen. En datzelfde gold voor de deelnemers uit de andere landen van het Warschau-pact, behalve enkele Oost-Duitsers. Om van de Roemenen en de Zuid-Slaven maar te zwijgen.

Tijdens de discussies hadden de Russen en hun 'bondgenoten' het zwaar te verduren. Aan het einde van de week liet één van de Russen zich ontvallen: 'Waarover we ook spreken, of het nu taalkundige analyse is, of moderne logica, altijd staat er wel iemand op die ons de vraag stelt wat we nu eigenlijk van Tsjecho-Slowakije denken'. En zo was het. Als confrontatie van meningen heeft het congres toch wel gewerkt.

Neo-marxisme

OVERIGENS viel het mij op, dat bij de besprekingen over het marxisme de belangrijkste bijdragen kwamen van Marxisten en Marx-kenners uit Westerse landen. De onvruchtbaarheid van geestelijke dictatuur kon niet duidelijker blijken. Toch is er binnen het marxistische denken een ware revolutie aan de gang, waarvoor men hier in het Westen geloof ik veel te weinig oog heeft. Zoals zich binnen de katholieke kerk een ware omwenteling aan het voltrekken is, zo is dat ook het geval binnen de marxistische ideologie. En voor ons humanisten is dat een ontwikkeling die we in het oog moeten houden. Daarop zijn ook de contacten gericht die we zowel met de katholieken als met de marxisten gelegd hebben.

Wat de katholieken betreft, zijn er vaak genoeg mensen, die ons waarschuwen voor de schone schijn; in wezen verandert er niets, zeggen ze. En ik moet toegeven dat een pauselijke encycieliek als *Humanae Vitae*, ze gelijk schijnt te geven. Maar men kan niet voorbijgaan aan de

werkelijke vernieuwingskrachten die er in de katholieke kerk toch zijn. En het is onze plicht om deze humanistische krachten te versterken. Er is een wereldbelang gediend met de humanisering van de katholieke kerk. Met het marxisme is het eigenlijk niet anders. Sinds ongeveer 1957 heeft zich een marxistisch humanisme ontwikkeld, dat voor niet-marxistische humanisten een veelbelovende gespreksbasis biedt. Ook hier kan men zeggen: 'Kijk dan maar eens naar de houding van de Russen ten opzichte van Tsjecho-Slowakije'. Maar men kan daaruit even goed en met meer recht de omgekeerde conclusie trekken. De marxistische humanisten in Tsjecho-Slowakije hebben getoond, hoe betrekkelijk ver al de politieke invloed van dit marxistisch humanisme reikt, ook al is het voorlopig gekortwiekt.

Humanisering

HET belang van de humanisering van het marxisme als wereldmacht springt in het oog. En in zekere zin is onze verhouding tot de marxisten als gesprekspartners nog heel anders dan tot de katholieken. Want het gesprek met de katholieken kan ten hoogste leiden tot een gehumaniseerd – of als men wil humanistisch – katholicisme. Maar bij de marxisten gaat het niet alleen om een gehumaniseerd of humanistisch marxisme, maar om een echt marxistisch humanisme. Want vele marxisten die ik in Wenen ontmoet heb, zijn zonder twijfel humanisten. De term humanisme is voor marxisten niet vreemd. Men vindt dat woord herhaaldelijk in de marxistische literatuur. Maar na 1957 vindt er een soort wedergeboorte van het marxistisch humanisme plaats.

Omstreeks de dood van Stalin verschijnt in Frankrijk van een zekere Pierre Bigo een studie over marxisme en humanisme; in 1957 verschijnt van de bekende Franse marxist Roger Garaudy een boek getiteld 'Marxistisch humanisme'. En dan volgen een reeks marxistische publikaties over dit onderwerp van Garaudy zelf, van Schaff, Fritzhand en Kolakowski in Polen, van Petrosjan in Rusland en van een hele reeks Zuid-Slaven zoals Marković, Petrović en vele anderen. Met verschillende van deze mensen hebben wij humanisten uit verschillende Westerse landen in Wenen besprekingen gevoerd en discussies gehad. Voor dit doel waren in het officiële congresprogramma enkele zittingen van een gespreksgroep van de Internationale Humanistische Unie opgenomen. Het was een eerste, maar intens nuttige verkenning op ruimere schaal dan alleen door schriftelijk contact.

Voortzetting

WE hebben daarover ook een persbericht uitgegeven, dat voor zover ik weet in de Nederlandse pers niet opgenomen is. Waarschijnlijk had men belangrijker nieuws. Maar wij vonden juist dit nogal belangrijk. Vooral omdat de afspraak gemaakt is, dat de conferentie het volgende jaar voortgezet zal worden, maar dan op bredere grondslag. Waarschijnlijk zullen de Zuid-Slaven gastheren zijn en zal de conferentie gehouden worden op het eiland Korcula. Dat is natuurlijk niet toevallig. In Zuid-Slavië is de geestelijke vrijheid het grootst. Er bestaat een onafhankelijke intelligentsia en de humanistische gedachte leeft er sterk. Zie ik het goed, dan staan we hiermee op de drempel van een nieuwe ontwikkelingsfase van het moderne humanisme, die juist door de uitwisseling van ideeën die hier begonnen is, van groot belang kan blijken. Want als het waar is, dat er voor de toekomst geen ander uitzicht is dan in de geest van het humanisme, dan is het wereldomvattende karakter van het humanisme een voorwaarde daarvoor. Dat is op het ogenblik aan de orde.

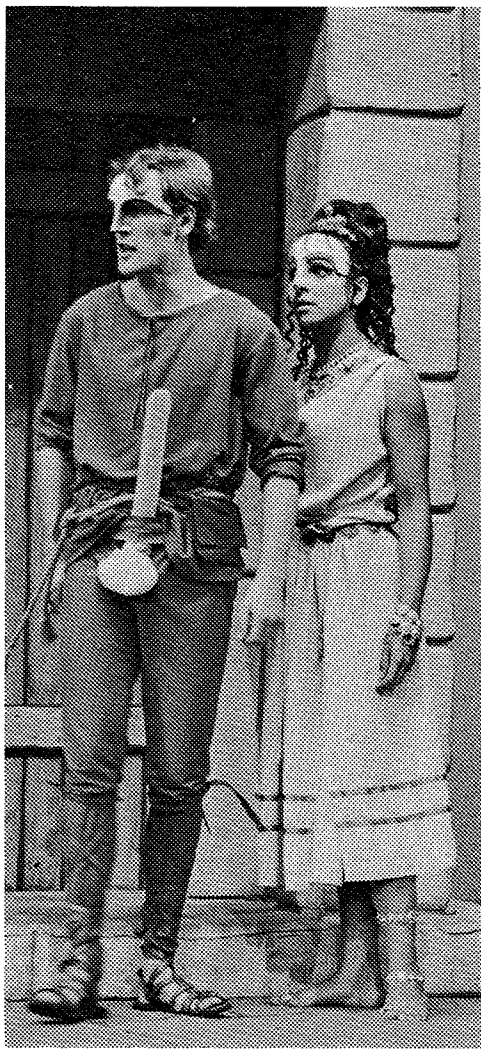
J. P. VAN PRAAG
(Radiotoespraak van 29 september 1968)

Haarlems toneelschandaal:

of een sisser!

WE zijn eindelijk weer eens een toneelschandaal rijk. Naar de mode van de tijd: een mini-schandaaltje. Burgemeester Cremers van Haarlem heeft de voorstelling van Plautus' Miles Gloriosus, bij de Toneelgroep Centrum De Smoeshaan geheten, verboden. Niet omdat dit hoofd van de politie ordeverstoring verwachtte maar omdat hij de zeden, althans zijn opvatting over de zeden gekwetst achtte. Waarom?

OMDAT de vertolker van de slavenrol Palaestros (Jules Hamel, die het voortreffelijk doet) en die van de opgeblazen militair Pyrgopolinices (Allard van der Scheer) volgens gebruik in Plautus' dagen kunstmatige phalussen onomwonden tonen en er ter verheving van het komisch effect van de tekst en ten vermaak van het hooggeëerd publiek, mee manipuleren. De Amsterdamse ambtgenoot van de Haarlemse magistraat heeft een paar rechercheurs naar de voorstelling, die in serie in zijn stad wordt gespeeld, gestuurd en die blijken zich best te hebben geamuseerd. Hetgeen niet wegneemt, dat ingezondenstukkenschrijvers burgemeester Cremers huldigen als een moedig man en de voorstelling walgelijk vinden, zedekwetsend en smerig. Is dat sop die kool nu echt waard?

We zijn in onze tot gapende verveling met sex overvoerde tijd toch nog in staat preuts te reageren op kinderlijke grappasserie. Sinds de drie-letterwoorden van de schuttingen naar de literatuur zijn verhuisd, hebben zij hun voor pubers bevrijdende magische kracht verloren. In onze visueel ingestelde tijd grinniken we om phalussen of we raken er kuis van overstuur. Helemaal in ons land, waar we nauwelijks beeldhouwers openhartig in parken of tuinen in de weer hebben gezien met mannelijk (of vrouwelijk) naakt. De Sixtijnse Kapel in Rome zit vol met naakte jongelingen, die hun geslacht niet verloochenen met vijfgebladen of toevallig decent vallende kledingstukken. Voor Michel Angelo betekende dat niet anders dan – ongeacht zijn homo-erotisch bijkomstig welgevallen – vreugde aan de schoonheid van het onbedekt menselijk lichaam. Bij Plautus (250–184 v. Chr.), die leefde in de dagen dat Hannibal met zijn olifanten over de Alpen trok, was die belangstelling voor de phallus van een heel andere orde. Zij stamde nog uit de Griekse blijspeltraditie; zij was bij de mimen in het Romeinse rijk als komisch attribuut in stand gehouden. Symbool van de dierlijkheid van de mens en van de vruchtbaarheid. In het oude Rome in de hellenistische periode van de Romeinse cultuur beleefden de toeschouwers er hun plezier aan. Een cultuurhistorisch vermakelijk facet, waarbij we nu niet direct aan ondergang van een beschaving, aan verwording, perversie of decadentie moeten gaan denken. Eerder het tegendeel. Onze stoere zeventiende-eeuwse voorvaderen, waar we nog altijd zo trots op heten te zijn, namen als het seksuele beleving betrof ook geen blad voor de mond, zij het ietwat hypocriet – al logen Rembrandt en Jan Steen er visueel ook niet om – wel voor de schaamdelen. Het komt er feitelijk op neer, dat we de prentjes in de handboeken over toneelgeschiedenis vermaakt, en niet gekwetst, in ons besef van betamelijkheid, bedremmeld terzijde leggen, maar dat we een 'reconstructie' van de praktijk als zedekwetsend afwijzen en bestrijden met zedige verboden.

NU moeten we ook weer niet al te gewichtig gaan doen als we zo'n daad van te voren gaan verdedigen zoals Centrum in haar krant heeft gedaan. Het klinkt een beetje overdreven als er gezegd wordt, dat voor een authentieke benadering van Plautus, de phallus inclusief, moderne taboes geen beletsel mogen zijn. Of zoals de regisseur Hagen Mueller-Stahl in die krant betoogt, dat Plautus' personages ons zeer na staan in hun gevoelens, hun houdingen, hun taal. De regisseur kan best volkomen terecht genoeg beleven aan het aan de kaak stellen van de opgeblazen kwasi-houwdegen, aan de gedragingen van heren en slaven in de Romeinse welvaartstaat, maar zo heel veel hebben zij echt niet met ons in onze door sex overdonderde en door de techniek overheerste tijd te maken.

DIE phalussen hebben in 1968 na een half uur hun symbolische grappigheid (als die al voor ons aanwezig is) al verloren. Curiosa, jongensachtige vrijmoedigheden, waar de kinderpsychologie al lang geen moeite meer mee heeft. Wat overblijft is een in wezen kinderlijk provocerend spelletje, een eigenlijk wat schrale voorstelling, waaruit de toeschouwer toneelhistorisch kan leren waar de knechtenrollen vandaan komen. Om het een beetje dieptepsychologisch te houden, lijkt het Haarlems verbod met de daaruit voortvloeiende verontwaardiging van

ingezondenstukkenschrijvers veel op een kluchtige manifestatie van penisnijd of castratieangst. De werkelijke waarde van een figuur als Plautus – die volgens een tijdgenoot latijn schreef dat de goden zouden gebruiken als zij latijn wilden spreken – blijkt uit zo'n voorstelling niet. Evenmin de authentieke waarde van zijn werk, waar we twintig stukken van over hebben, voor de toneelliteratuur tot op vandaag.

EEN mini-schandaaltje, waar Vader Cats of Huygens, die stoere calvinisten als vriendjes onder elkaar in hun van gezonde seksualiteit borrelende tijd een Homerisch gelach over zouden hebben aangeheven.

B. STROMAN

Ketterij

WAT al onmogelijk leek is gebeurd: de katholieke theoloog prof. dr. E. C. F. A. Schillebeeckx is aangeklaagd wegens... ketterij! In Rome onderzoekt de instantie, die vroeger eerlijk Inquisitie heette, of de hoogleraar zich aan ernstige afwijkingen van de geloofsleer heeft schuldig gemaakt. De theoloog zelf wil zich wel gaan verdedigen, als hij tijdig op de hoogte wordt gesteld van de aanklacht. Maar invloed op zijn werk heeft het onderzoek niet: 'Ik ga gewoon door,' zei hij in een radiogesprek. 'Ik denk niet, dat het gaat om een of ander punt uit mijn theologie, maar om de hele strekking die men blijkbaar niet kan volgen en niet begrijpt. In bepaalde kringen in Rome, vooral in wat vroeger het Heilig Officie heette, heerst een nog zeer conservatieve theologie. Dat is een andere denkwereld die zich onveilig en onzeker voelt en die ten aanzien van de nieuwe theologie wellicht is gaan menen dat het geloof er door wordt aangevallen,' aldus de hoogleraar. Oprecht gesproken kunnen wij dit laatste wel een beetje begrijpen, vooral in een tijd dat theologen 'de dood van God' verkondigen (wat zij daar dan ook onder mogen verstaan) en dat er een 'theologie van de revolutie' wordt ontworpen. De theologie wordt aldus meer en meer een van de kerk onafhankelijke filosofie met een wijsgerig godsbegrip. Humanisten zullen daar weinig op tegen hebben, integendeel. Maar ze zullen zich de ironie van Heinrich Heine herinneren, die schreef: 'Het zijn de theologen, die aan Onze Lieve Heer een einde maken.' In elk geval aan het geloof uit de kinderkamer. Hoe het zij, de vrijheid van de geest en de democratie brengen mee, dat wij met alle sympathie aan de zijde van prof. Schillebeeckx staan, welke ook de inhoud is van zijn geloof, en dat we hem moed en blijmoedigheid toewensen in zijn strijd met een belachelijk geworden Inquisitie.

Huwelijkswet

DE Tweede Kamer heeft belangwekkende wijzigingen aanvaard in de huwelijkswet. De man is nu ook officieel niet meer het 'hoofd van het gezin'... maar de consequenties daaruit zijn nog lang niet getrokken, met name niet inzake de verantwoordelijkheid voor de verzorging der kinderen en de voorwaarden der echtscheiding. Wat scheiding betreft is nochtans een belangrijke stap gedaan: de gescheiden vrouw behoeft geen 'wachterij' meer in acht te nemen, evenmin als de man, en zij kan dus na de officiële scheiding hertrouwen. Voor de weduwen geldt dit niet: zij moeten de eventuele geboorte van een kind afwachten. In de volgende nummers van ons blad meer bijzonderheden over deze hervormingen.

IK denk er ZO over

Lips contra Diekerhof

GRAAG enkele opmerkingen over het vraaggesprek van Mw. Kortland-Mulder met de heer Lips over het boekje van ds. Diekerhof op zondag 30 juni jl. Als humanist had ik een wat positiever stellingname verwacht. Dat de heer Lips de bezorgdheid van ds. Diekerhof deelt, zegt natuurlijk niet zoveel. Bezorgd zijn we allemaal. Waar het om gaat is: meedoen of... niet meedoen. Dat is nl. de essentie van alle zaken. Terecht stelt Diekerhof dat positieve (daadwerkelijke) dienstweigering tot gevolg heeft dat de betrokkene daarmee op 'dood spoor' komt te staan. Noch Diekerhof noch Lips wijzen erop dat dit onze schuld is.

Met Lips ben ik van mening dat wij onze kinderen niet zonder meer in een zo moeilijke positie mogen brengen als het geval zal zijn bij 'protest-dienstplicht'. Waarom dan niet hier-teenover geplaatst dat wederom wij, de volwassenen, die protest-plicht hebben? Een humanist kan zich toch onmogelijk opstellen achter mens-onwaardige systemen als dienstplicht en militaire opleiding!

Dan nog even over de diepzinnig denkende 'meerdere'. Het wekt ergens de indruk dat Lips daarin gelooft. Behoudens enkele uitzonderingen mag m.i. gesteld worden dat welhaast nergens een zo eenzijdige instelling voorkomt als juist bij beroepsmilitairen. Waarbij de domheid, gevolg van eenzijdige 'ontwikkeling' en maatschappelijke afzondering, zich uitermate veilig voelt achter de hechte barricade die krijgstuicht heet. Waarvan Lips dan weer zegt dat die er nu eenmaal is.

Als Diekerhof op het politieke vlak zou komen met een voorstel om parades en taptoes af te schaffen, *geloof*t Lips daar wel achter te kunnen staan. Welnu, van mijzelf weet ik dat wel heel zeker! Maar als je dienstplichtigen zou opwekken tot weigering aan deze 'poppenkast van ijdele leeghoofden' deel te nemen, dan zal dit betekenen dat ze *eenvoudig* door de kriegs-raad met niet malse straffen zullen worden opgeknapt, aldus de heer Lips. Telkens weer die houding van: 'Zo is het nu eenmaal'. Mijn vraag is: sinds wanneer hebben humanisten zich op het standpunt gesteld te aanvaarden 'wat er nu eenmaal is'? Overigens, waarom een kriegsraad zonder krijg?

Natuurlijk zullen ook jonge mensen slechts mogen handelen naar eigen inzicht en onder eigen verantwoordelijkheid. Als zodanig heeft Lips gelijk dat wij ze niet tot allerlei acties mogen aanzetten die niet uit eigen overtuiging zijn geboren. Maar nogmaals, wij als opvoeders zullen door een beslist positieve instelling het klimaat moeten scheppen waarin kinderen tot een dergelijke bewuste houding kunnen komen. Waarmee dan meteen is vastgelegd dat een groot deel van de zojuist aan de jeugd toegekende 'eigen verantwoordelijkheid' in feite op onze schouders terugvalt. Daar kunnen we nooit onderuit!!

Van de heer Lips had ik nu verwacht dat hij in zijn kritiek vooral deze positieve punten zou hebben gesteld. Anders gaan we om de kern van de zaak heen.

Geldermalsen

P. BLAAUW

Graag de volgende aantekeningen bij het stuk van de heer P. Blaauw:

1. In het interview over het boekje van ds. Diekerhof heb ik betoogd dat ik het met de achtergrond van Diekerhofs betoog eens ben maar dat ik zijn poging om militairen die onder de wet op de krijgstuicht staan onkrijgstuchtelijke handelingen te laten verrichten weinig kan waarderen.

Dat betekent allermint dat ik geen kritiek op die wet op de krijgstuicht heb. Zo ver als ik weet is Ego (het maandblad van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten) het enige humanistische blad dat regelmatig en diepgaand kritiek op de huidige vormgeving van de krijgstuicht heeft geuit. Als de heer B. dus meent dat ik de zaken eenvoudig wil laten zoals ze zijn, is hij niet goed geïnformeerd.

2. In het interview heb ik heel duidelijk aangegeven welke punten ik zou willen opgenomen zien in een westers vredesplan. Dat ik op dit punt slechts passief zou zijn is dus al weer een vergissing.

3. In het interview sluit ik me geenszins aan bij de huidige vorm van voorlichting in de strijdkrachten. Het tegendeel is waar, ik geef in het interview heel duidelijk aan welke kritiek ik daar op heb.

4. Als de heer B. zegt dat wij, de ouders, het klimaat zullen moeten trachten aan te brengen waarin onze kinderen tot weloverwogen beslissingen op het punt van oorlog en vrede kunnen komen, dan ben ik het met hem eens. Ik besprak echter het boekje van ds. Diekerhof en daar wordt dit punt niet in genoemd.

H. LIPS

Links humanisme (2)

MEN mag aannemen, dat de heer Zoete, lid van het Humanistisch Verbond, het gedeelte in de beginselverklaring: 'het humanisme eist de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden' althans heeft gelezen. Dan is het onbegrijpelijk, dat hij stelt dat, indien

nu niet de volkerenmoord in Vietnam werd bedreven, er een - door hem nog veel erger genoemde - communistische terreur zou heersen. Is dan alle informatie over het leven in Noord-Vietnam - die ons overvloedig en van velerlei kanten heeft bereikt - aan hem voorbijgegaan? De onmiskenbaar gunstige invloed die de Chinese revolutie heeft gehad op de primaire levensbehoeften van de Chinese mens - en men moet eerst eten voor men kan gaan 'spelen' - wordt weggeschoven achter de inderdaad afschuwwekkende progroms. Het standpunt van de heer Zoete ten opzichte van de revolutionairen in Midden- en Zuid-Amerika lijkt haast vooraf te voorspellen en hij zal nu ook wel protesteren tegen de uitspraak van het H.V. over Tsjecho-Slowakije. Dat is ook zo'n politieke uitspraak, waarin het H.V. zich notabene achter de duidelijk communistisch denkende en handelende Tsjechen en Slowaken schaaft. Het ziet er zelfs naar uit, dat hij in dat geval dan vrijwel alleen zal staan in zijn protest: niet zo verwonderlijk want hypocrisie is ook aan humanisten niet vreemd.

HET is maar goed dat de heer Zoete niet enkele maanden geleden lid van de Hervormde, de Gereformeerde of de Rooms-Katholieke kerk is geworden in deze tijd van Uppsala en de Interkerkelijke Vredesweek.

Houten

W. THOOMES

Humanistische droomkeuken

DE geestige reactie van ds. Joh. P. van Mullem, in M&W van 28.9.1968, op mijn artikel van 6 juli, is mij een welkome verkwikking tijdens het droge geschrijf over de zijnsvraag.

Het door deze steller bedoelde 'kookboek' biedt inderdaad een aantal 'recepten' voor een degelijke humanistische 'maaltijd'. Maar toch... voor 'mijn humanistische droomkeuken' zou er nog wel iets bij moeten.

Het is overigens jammer, dat enkele van bovenbedoelde 'recepten' (Rede en Religie) maar zo zelden worden 'bereid' in onze geregelde wekelijkse publiciteit!

Daarom schreef ik in mijn artikel van 6 juli *tevens*, dat er niet alleen in theorie maar vooral ook in de *praktijk* een meer omvattende humanistiek zal moeten ontstaan. Smakelijk eten.

G. L. SALM

Han Krug: Winter

Voorzitter Humanistisch Verbond treedt af

Prof. dr. J. P. van Praag zal op het tweejaarlijks congres van het Humanistisch Verbond, te houden op 16, 17 en 18 mei 1969, zijn mandaat als algemeen voorzitter ter beschikking stellen. Hij heeft deze functie dan 22½ jaar vervuld.

Prof. Van Praag acht het juist na een dergelijke lange staat van dienst de ruimte te scheppen om een jongere kracht met de leiding van het Verbond te belasten. Hij hoopt hierdoor tevens meer aandacht te kunnen gaan besteden aan de wetenschappelijke door-denkning van het humanisme.

Ook aan zijn functie als president van de 'International Humanist and Ethical Union' zal hij meer tijd en aandacht kunnen schenken. Gezien de snelle uitbreiding van het werk van deze laatste organisatie, onder andere in verband met de groeiende aandacht voor het humanisme in marxistische landen, moet dit van groot belang worden geacht. Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft besloten mr. M. G. Rood als opvolger voor te dragen.

Personalia

Prof. dr. J. P. van Praag studeerde Nederlandse taal en letteren aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam. Hij promoveerde op een proefschrift over Henriëtte Roland Holst. Hij is een van de initiatiefnemers en oprichters van het Humanistisch Verbond in 1946. Van het begin af aan maakte hij deel uit van het hoofdbestuur, sinds 1947 als algemeen voorzitter. In datzelfde jaar verscheen van zijn hand 'Modern Humanisme, een Renaissance', een werk dat van grote invloed is geweest op de oriëntatie van het Verbond. Ook na 1947 heeft hij steeds kans gezien zijn organisatorische werk voor het Verbond te combineren met wetenschappelijke studie over het humanisme, getuige een groot aantal publicaties in boeken en tijdschriften (o.a. in 'Rekenschap' en in uitgaven als 'Humanisme en Rede' en 'Humanisme en Religie'). In 1952 werd Van Praag de eerste president van de 'International Humanist and Ethical Union', de humanistische internationale. De oprichting van deze organisatie was voor een zeer groot deel zijn werk. In 1964 werd hij benoemd tot bijzonder hoogleraar in de humanistiek en de wijsgerige antropologie van het humanisme aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Mr. M. G. Rood, geboren in 1927, ondervoorzitter van het Humanistisch Verbond, is advocaat en procureur te Amsterdam. Sinds 1961 maakt hij deel uit van het hoofdbestuur van het Verbond. Daarnaast bekleedt hij vele andere functies. Zo is mr. Rood voorzitter van de juridische sectie van de humanistische stichting Socrates, voorzitter van het Algemeen Verbond Kinderbescherming, bestuurslid van de Sociale Academie Amsterdam en hoofdbestuurslid van de vereniging Kinderhulp.

H.V.-kalender 1969

EEN prettige taak, aankondiging te kunnen doen van het verschijnen van de nieuwe kalender van het humanistisch verbond. 'Nieuw', niet alleen in dien zin, dat hij betrekking heeft op een jaar, dat nog voor ons ligt, maar veeleer, omdat de uitvoering totaal afwijkt van de vorm, waarin hij de laatste jaren verscheen. De ontwerper, de heer L. Frank en de drukker (drij. Storm in Utrecht) zijn erin geslaagd een zeer smakelijk uitziend geheel tot stand te brengen, waaraan het gebruik van diverse fraaie kleuren niet vreemd is. In de illustraties heeft de ontwerper het leven van de mens en zijn kon-takten met de wereld gesymboliseerd, terwijl de heren D. H. Prins en P. Krug gezorgd hebben voor teksten en citaten, die stof tot over-denken geven.

Verkrijgbaar bij het centraal buro van het humanistisch verbond, postbus 114, Utrecht, bij voorkeur de storting of overschrijving van f 4,65 op giro 304960 t.n.v. hum. verbond, Utrecht.

Wie, wat, waar in de Humanistische beweging?

HET humanistisch centrum 'Mens en Wereld' heeft de uitgave verzorgd van een boekje, dat een korte beschrijving geeft van de organisatie, werkwijze en het werkterrein van de organisaties in Nederland, die aangesloten zijn bij dit centrum.

Men vindt in dit boekje een schat van gegevens over alle humanistische instellingen in Neder-land, zodat het stellig op vele vragen antwoord zal geven. Wij achten het zeer nuttig, dat het in handen zal komen van allen, die in de humanistische beweging actief zijn.

De prijs is slechts f 1,95 en bestellingen kunnen o.a. worden gedaan aan het centraal buro van het humanistisch verbond, Utrecht, postbus 114, bij voorkeur per giro 304960, met omschrijving 'h.c.m.w.'

Gevangenis

Donk're cellen, nauwe schachten
Doen menswaardigheid verkrachten.
Van vrouw, kind en god verlaten
Niet eens de blik van kale straten.
Schaduw, schimmen, hele horden
Pas op!, nog niet waanzinnig worden...
Je niet verhangen, blijven hopen
Dat goden 's nachts je tralies slopen.
Pluis uit je leven, alle nerven
Eerder, mag je hier niet sterven.

SPIJT
Hoogverraad aan eigen leven,
Spotten met je vrij bestaan.
Jaren zomaar weggeven:
Kon je 't leven niet meer aan?

(Twee trieste ontboezemingen van een gevan-gene, ter overpeinzing... na de reclasserings-dagen).

Spaans atheïsme

'NADAT in Spanje vijftien' eeuwen lang het Rooms-katholicisme de officiële staatsgodsdienst is geweest bestaat er voor het eerst in zijn ge-schiedenis een vrij talrijke groep atheïsten,' al-dus Het Vaderland van 26 januari. Een onder-zoek, ingesteld door Jezuïeten, zou aan het licht hebben gebracht dat 20% van de jongeren tussen 16 en 25 jaar vindt, dat de moderne mens geen God nodig heeft. Wel hechten ze veel aan de techniek, de wetenschap, het comfort alsmede het bezit van culturele waarden en materiële goederen. Vijftig procent geeft vage antwoorden op de vraag, wat zij van God denken. Een in-teressante bijzonderheid is de anti-clericale hou-ding van de ondervraagde jongelui. De oorzaak hiervan is dat de kerkelijke hoogwaardigheids-bekleders conservatief en onbereikbaar zijn en zich in hun paleizen hoog boven het volk ver-heven voelen. Ook 'het schandalige monopolie van de religieuze instituten,' de enorme fortui-nen aan landerijen, gebouwen en andere eigen-dommen – waarvoor zij praktisch geen belasting betalen – stuit tegen de borst. Op die instituten worden leerlingen met beurzen nog altijd als tweede-rangs-scholieren behandeld!

Wijsbegeerte

DE Amsterdamse Kring voor Wijsbegeerte (onderafdeling van de Internationale School voor wijsbegeerte te Amersfoort) arrangeert voor zijn leden in 1968/'69 vijf lezingen i.v.m. het onderwerp:
Overpeinzingen over de toekomst van Europa.
Deze zullen worden gehouden door o.a. dr. Constandse, Prof. Thoenes, Prof. Landheer (de voorzitter van de Kring), mr. dr. Carnegoor, op de maandagen 4 november, 2 december, 13 ja-nuari, 10 februari en 17 maart in Krasnapolsky te Amsterdam.
Belangstellenden kunnen zich voor het program-ma en nadere inlichtingen wenden tot het sekre-tariaat: Stadionkade 24 III, Amsterdam, telefoon 739 645.

Radiolezingen

(Hilversum II)
Zondag, 13 oktober 9.45–10.00 uur: Chr. Hen-nekes: 'rechtervoet in bedwang'.
Zondag, 20 oktober 9.45–10.00 uur: Dick Zaal: 'het einde van de roman'.

**DE HUMANISTISCHE STICHTING
VOOR HUISVESTING VAN BEJAARDEN**

zoekt een

2e bouwkundige medewerker

die tot taak krijgt:

de **beoordeling** van projecten voor bejaardencentra op doelmatigheid en ruimtelijke indeling;

de **toetsing** hiervan aan de rijksvoorschriften en

de **begeleiding** in voorbereidings- en uitvoeringsstadium.

Bereidheid tot vergaderen in de avonduren.

Leeftijd: 25 tot 35 jaar.

Opleiding: H.T.S.-bouwkunde met eventueel aanvullende opleiding.

Eigenhandig geschreven sollicitatie-brieven, vergezeld van recente pasfoto te richten aan de Directeur van de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden,
Wouwermanstraat 42, Amsterdam-Z.

**DE HUMANISTISCHE STICHTING
VOOR HUISVESTING VAN BEJAARDEN**

zoekt een

algemeen medewerker

die tot taak krijgt:

het adviseren van besturen van bejaardencentra t.a.v. opnemingsbeleid, personeelsbeleid, financieel beheer, enz. maar ook het stimuleren van initiatieven tot het oprichten van plaatselijke stichtingen, die zich de huisvesting en verzorging van bejaarden ten doel stellen.

Bereidheid tot het vergaderen in de avonduren.

Leeftijd: 25 tot 35 jaar.

V.H.M.O.-opleiding is tenminste vereist. Aanvullende opleiding of praktijk-ervaring in soortgelijke functie is gewenst.

Eigenhandig geschreven sollicitatie-brieven, vergezeld van recente pasfoto te richten aan de Directeur van de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden,
Wouwermanstraat 42, Amsterdam-Z.

Bij de
Vereniging Nationale Commissie
tegen het Alcoholisme

(N.C.A.)

gevestigd te Utrecht,
Willem Barentszstraat 39,
is vacant de functie van

DIRECTEUR

Voor deze boeiende functie, waarvoor een academische vorming gewenst is, wordt een medewerker (ster) gezocht, die vanuit een levendige belangstelling voor de alcoholproblematiek, zijn voornaamste taak zal vinden in het zoeken naar en concretiseren van mogelijkheden voor een op het grote publiek gerichte voorlichting.

Hij zal daartoe namens de Vereniging contacten moeten onderhouden met de Overheid, en instanties op het gebied van de geestelijke volksgezondheid en het maatschappelijk werk en met instellingen van wetenschap die zich bezig houden met de bestudering van het alcoholvraagstuk of bepaalde facetten daarvan.

Hij zal verder betrokken zijn bij de voorbereiding en uitvoering van het bestuursbeleid.

De functie zal worden gehonoreerd op het niveau van referendaris/administrateur, al naar gelang van leeftijd en ervaring.

Sollicitaties te richten aan de secretaris van de N.C.A., de heer J. J. Smit, Joh. Ramaerstraat 3 hs., Amsterdam (Slotervaart).

ANNONCES:

'Welke **alleenst. heer** wil kennismaken met dito dame, begin 60, wonend in A'dam; niet zozeer voor huwelijk als wel voor contact, vakantie-reizen, event. watersport, etc.' Br. no. 90 bur. Mens en Wereld.

Welk gezin met zoon of zoons van $\pm$ 18 jaar, is genegen voor $\pm$ 2 jaar jongen van 18 jaar (H.B.S.-leerling Haags montessori lyceum) in de huiselijke kring op te nemen in Den Haag of Randgemeenten. Brieven met prijsopgave en gezinssamenstelling onder nummer 89 buro M. en W.

Jonge vrouw, ongeh., 24 jr., zoekt in Den Haag of omg. kamer(s) met kookgel. Tel. 070-662686.

Ds. Joh. P. van Mullem, Baflo (Gr.) 05950-2747 lezingen over **Futurologie** (toekomst van sex, zede en ongelooft).